

138. Прачытайце. Спішыце першую і другую часткі тэксту. Падкрэсліце прыметнікі. Знайдзіце сярод іх антонімы.

У Андрэйкі ёсць сабака Буян — чорны, як вугаль, і калматы, як баранчык. Смешны і прыгожы.

Ёсць яшчэ кот Андрыян — белы, як вата, і з кароткай поўсцю.

Такія непадобныя адзін да аднаго, а дружба-кі — **вадой не разальеш**. (*Паводле І. Муравейкі.*)

Як вы разумеете сэнс выдзеленага выразу?

Змяненне прыметнікаў па родах

139. Апішыце пры дапамозе прыметнікаў *прыгожы, вялікі* прадметы на малюнках.

Запішыце спалучэнні слоў, якія атрымаліся. Абзначце канчаткі прыметнікаў.

?! Як вы думаеце, чаму яны змяніліся? Вызначце род і лік назоўнікаў у спалучэннях слоў. Вусна пастаўце пытанні ад назоўнікаў да прыметнікаў.

Прыметнікі змяняюцца па родах. Прыметнікі стаяць у тым жа родзе, што і назоўнікі, з якімі яны звязаны па сэнсе.

140. Разгледзьце табліцы.

Мужчынскі род я к і? канчаткі -ы , -і	Жаночы род я к а я? канчаткі -ая , -яя
<i>добры хлопчык</i>	<i>добрая бабуля</i>
<i>сіні колер</i>	<i>сіняя сукенка</i>
<i>лясны звер</i>	<i>лясная птушка</i>

Ніякі род я к о е? канчаткі -ое , -ае , -яе
<i>лясное возера</i>
<i>добрае сэрца</i>
<i>сіняе неба</i>

На якія пытанні адказваюць прыметнікі ў форме мужчынскага, жаночага, ніякага роду? Якія яны маюць канчаткі?

У форме якога ліку ўжыты назоўнікі ў спалучэннях слоў?

141. Прачытайце спалучэнні слоў. Запішыце. Пастаўце пытанні ад назоўнікаў да прыметнікаў. Вызначце род прыметнікаў, абазначце канчаткі.

Сіняе неба, ласкавае сонейка, цёмная хмара, цёплы дождж, свежае паветра, моцны град, белы туман, рознакаляровая вясёлка.

я к о е?

Узор. Сін яе (н. р.) неба, ...

З адным спалучэннем слоў на выбар складзіце і запішыце сказ.

142. Прачытайце загадкі. З літар, якія «схаваліся» на малюнках, складзіце адгадкі. Якія прыметнікі дапамаглі вам знайсці адгадкі? Вызначце іх род, назавіце канчаткі.

1. Кругленькае, ды не яечка,
цёпленькае, ды не гняздзечка,
здаецца, побач, як глянеш,
а яго не дастанеш.

онца

У. Карызна.

2. Цёплы ці халодны —
снегу брат ён родны.
Там, дзе ходзіць ён,
трэба парасон.

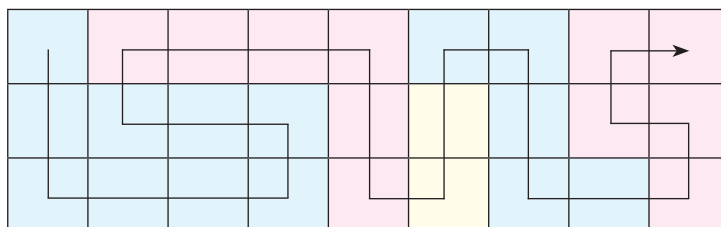
дзж

С. Шах.

Спішыце адну загадку на выбар.

143. Прачытайце і запішыце прыказку, карыстаючыся падказкай. Чаму так гавораць?

Н	д	а	р	о	к	а	к	а.
е	я	а	м	г	а	н	ы	з
в	я	д	о	а	н	ц	ы	я

Знайдзіце ў прыказцы прыметнік. З якім назоўнікам ён звязаны? Вызначце род прыметніка, абазначце канчатак.

144. Прачытайце тэкст. Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары. Падкрэсліце прыметнікі, вызначце іх род.

Стаіць ясны в..снав́ы дзень.
На лузе пасвяцца каровы. За
лугам ра..кінулася нев..лікае
прыгожае воз..ра.

Каля берага над вадой цяг-
нецца тонкая жоўтая стужка.
Гэта цвіце лотаць балотная.

145. Падбярэце і запішыце блізкія па значэнні спалучэнні слоў па ўзоры.

пірог з чарніцамі — чарнічны пірог
варэнне з суніц —

джэм з ажын — ажынавы джэм
кампот з малін —

блюда са шкла — шкляное блюда
сцяна з цэглы —

Вызначце род прыметнікаў. Абзначце ў іх канчаткі.
З адным спалучэннем слоў складзіце клічны сказ.

146. Далучыце прыметнікі да назоўнікаў. Запішыце спалучэнні слоў, якія атрымаліся. Вызначце род прыметнікаў. Абзначце ў іх канчаткі.

Добр.. (*чалавек, імя, справа*); высок.. (*будынак, дрэва, узнагарода*); залат.. (*пярсцёнак, сэрца, восень*).

Рм У якіх спалучэннях слоў прыметнікі ўжыты ў пераносным значэнні? Як вы разумееце значэнне гэтых выразаў?

147. Прачытайце прыказкі. Чаму так гавораць? Назавіце ў іх прыметнікі-антонімы.

Вялікага дуба з малым карэннем не бывае.
З малой іскры бывае вялікі пажар.

?! Карыстаючыся падказкай, растлумачце, як вызначыць род гэтых прыметнікаў.

Падказка: *вялікага дуба — вялікі дуб — дуб (ён, мой) — м. р.*

Падрыхтуйцеся пісаць другую прыказку пад дыктоўку.

148. Прачытайце і адгадайце загадку. Знайдзіце прыметнікі, вызначце іх род.

Снежная горка
ў полі блакітным
кіруецца лёгка
ветрыкам спрытным.

С. Шах.

149. Спішыце верш, устаўляючы патрэбныя літары. Знайдзіце прыметнікі, вызначце іх род.

Лясное возера

(Ц/т)ёплае, прыветнае
возера летняе,
ч(і/ы)стая ва(д/дз)іца,
хоцацца напіцца.
А каб не зм(я/е)лёла
возера л(я/е)снае,
поўняць яго хмаркі
в(а/о)дой д(а/о)жджавою.

Я. Крупенька.

150. У спалучэннях слоў замяніце прыметнікі на супрацьлеглыя па сэнсе. Карыстайцеся словамі для даведкі.

Адчайны чалавек, сумны настрой, чарнявая дзяўчынка, лёгкая сумка, мяккае крэсла.

Словы для даведкі: асц..*рожны*, б..*лявая*, в..*сёлы*, ц..*жкая*, цвёрдзе.

Запішыце спалучэнні слоў, якія атрымаліся. Вызначце род прыметнікаў. Раствлумачце правапіс прапушчаных літар.

151. Прачытайце тэкст. На што падобныя ягады малін?

Маліны

Як прыемна ліпеньскім днём збіраць маліны! Нават нагінацца не трэба. Густы маліннік паднімаецца ў рост чалавека. Кусты малін усыпаны ягадамі. Здалёк яны нагадваюць чырвоную гірлянду. Адна асалода пакласці ў рот спелую пахучую ягадку!

А асалода — задавальненне, адчуванне прыемнага

Выпішыце прыметнікі разам з назоўнікамі, з якімі яны звязаны па сэнсе. Вызначце род прыметнікаў.

152. Вусна складзіце па падказках алгарытм вызначэння роду прыметніка ў сказе.

Як прыемна ліпеньскім днём збіраць маліны!

1. Знаходзім назоўнік, з якім

Як прыемна ліпеньскім днём збіраць маліны!

2. Вызначаем

Днём — дзень (ён, мой) — м. р.

3. Вызначаем

м. р.

Ліпеньскім днём.

153. Прачытайце. Назоўнікі ў дужках замяніце аднакаранёвымі прыметнікамі. Складзіце спалучэнні слоў «прыметнік + назоўнік». Запішыце іх.

(Месца) жыхар, (зоры) неба, (дождж) раніца, (поўнач) вецер, (ураджай) год, (сонца) надвор'е, (спорт) пляцоўка, (сасна) лес, (горад) плошча, (вёска) вуліца, (жыта) поле, (колер) аловак, (гара) возера.

м. р.

Узор. Мясцов**ы** жыхар, ...

Вызначце род прыметнікаў. Абзначце ў іх канчаткі. З адным спалучэннем слоў на выбар прыдумайце сказ.

154. Прачытайце. Спішыце, устаўляючы патрэбныя канчаткі прыметнікаў. Вызначце род прыметнікаў.

Дажджав.. воблака — дажджлів.. дзень, балотн.. трава — балоціст.. месца, **конн..** спорт — **конск..** грыва, водн.. гладзь — вадзян.. расліна, глінян.. посуд — глініст.. глеба.

❖ Разбярыце па саставе выдзеленыя прыметнікі.

Змяненне прыметнікаў па ліках

155. Назавіце прадметы на малюнках. Прачытайце подпісы пад імі.

зялёная галінка
маленькі верабейка
пшанічнае зярнятка

зялёныя галінкі
маленькія верабейкі
пшанічныя зярняткі

Назавіце спалучэнні слоў з назоўнікамі ў форме адзіночнага ліку. Падумайце, у форме якога ліку ўжыты звязаныя з імі прыметнікі.

Запішыце спалучэнні слоў з назоўнікамі ў форме множнага ліку. Падумайце, у форме якога ліку ўжыты звязаныя з імі прыметнікі.

Пастаўце пытанні ад назоўнікаў да прыметнікаў. Абзначце канчаткі прыметнікаў.

Прыметнікі змяняюцца па ліках. У множным ліку яны адказваюць на пытанне *якія?* і маюць канчаткі *-ія, -ыя*. Прыметнікі стаяць у тым жа ліку, што і назоўнікі, з якімі яны звязаны па сэнсе.

156. Далучыце прыметнікі да назоўнікаў.

добр.. → хлопчык
→ бабуля
→ сэрца

сін.. → фламастар
→ сукенка
→ возера

добр.. → хлопчыкі
→ бабулі
→ сэрцы

сін.. → фламастары
→ сукенкі
→ азёры

Запішыце спалучэнні слоў з левага слупка. Чаму прыметнікі ў іх маюць розныя канчаткі? Па назоўніках вызначце род і лік прыметнікаў.

Запішыце астатнія спалучэнні слоў. Абзначце канчаткі прыметнікаў. Па назоўніках вызначце лік прыметнікаў.

У прыметнікаў множнага ліку род не вызначаецца.

157. Змяніце спалучэнні слоў па ўзоры і запішыце. Вусна пастаўце пытанні ад назоўнікаў да прыметнікаў.

адз. л., ж. р.

мн. л.

Прыгож[ая] кветка — прыгож[ыя] кветкі, сонечны дзень —, жытнёвае поле —, цёмная хмара —, гучны голас —, вялікае возера —

Абзначце канчаткі прыметнікаў, вызначце іх лік. У прыметнікаў у форме адзіночнага ліку вызначце род.

158. Прачытайце. Назоўнікі ў дужках замяніце аднакаранёвымі прыметнікамі. Складзіце спалучэнні слоў «прыметнік + назоўнік». Запішыце іх.

(*Дрэва*) граблі, (*рыс*) крупы, (*лета*) канікулы, (*сонца*) акуляры, (*жалеза*) нажніцы, (*дуб*) дзверы.

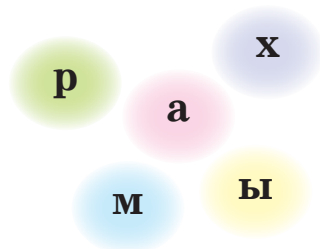
мн. л.

Узор. Драўлян[ыя] граблі, ...

Вызначце лік прыметнікаў. Абзначце ў іх канчаткі.

159. Прачытайце загадку. З «рассыпаных» літар складзіце слова-адгадку.

Калматыя, густыя
і колерам — сівыя.
Ад іх на светлы дзень
кладзецца шэры цень.
С. Шах.

Спішыце загадку. Знайдзіце прыметнікі, вызначце іх лік. У прыметнікаў у форме адзіночнага ліку вызначце род.

Падбярыце антонімы да прыметнікаў *светлы, густыя*.

160. Прачытайце прыказкі. Чаму так гавораць?

Свет не без добрых людзей.

Добрым людзям і мы рады будзем.

Які прыметнік сустракаецца ў абедзвюх прыказках?

?! Карыстаючыся падказкай, растлумачце, як значыць лік гэтага прыметніка.

Падказка: *добрых людзей — добрыя людзі (мн. л.).*

Запішыце па памяці адну з прыказак.

161. Прачытайце верш. На што падобныя шпакі ў небе?

Чародка шпакоў

Спевы птушыныя,
клёкат і шчэбет
звонка даносяцца
з розных бакоў.

Вышыла крыжыкам
сіняе неба,
быццам сурвэтку,
чародка шпакоў.

В. Міхно.

Спішыце. Знайдзіце прыметнікі, вызначце іх лік. У прыметнікаў у форме адзіночнага ліку вызначце род.

162. Прачытайце тэкст. Якая пара года апісваецца?

Зоркі ў траве

Пасля дажджу дыхалася лёгка, на ўсе грудзі.
Лес пазелянеў. Не пазнаць яго вясной. Бярозкі
прыбраліся ў зялёныя касынкі. Таполі і вольхі
павыстаўлялі на сонца кво́лыя ліпкія лісточкі.

За альшанікам каля дарогі звонка пералівала-
ся ручайка. Каля яе было многа чаромхі. Сюды
з усёй акругі паспелі ўжо зляцецца салаўі.

Уся трава скрозь усеяна ма-
ленькімі зорачкамі. Як усё роў-
на насыпалі іх сюды з высокага
неба.

Гэта ў траве незабудкі цвілі.
(Паводле Я. Галубовіча.)

А кво́лыя — слабыя
альшанік — зараснікі вольхі

Знайдзіце апісанне вясновага лесу. Каго нагадваюць
дрэвы? Якія словы вам гэта падказалі? З чым параў-
ноўваюцца незабудкі?

Выпішыце з тэксту выдзеленыя прыметнікі разам
з назоўнікамі, з якімі яны звязаны па сэнсе. Вызначце
лік прыметнікаў, абазначце ў іх канчаткі. У прыметніка
ў форме адзіночнага ліку вызначце род.

На колькі частак можна падзяліць гэты тэкст?

163. Прачытайце план тэксту. Ці адпавядае паслядоўнасць пунктаў плана паслядоўнасці частак тэксту з практыкавання 162?

План

1. Вясновы лес.
2. Паветра пасля дажджу.
3. Дыван з незабудак.
4. Салаўі над ручайнкай.

Аднавіце паслядоўнасць пунктаў плана і запішыце выпраўлены план.

164. Вусна перакажыце тэкст па выпраўленым плане з практыкавання 163. Выкарыстайце прапанаваныя словы і спалучэнні слоў.

1. Дыхалася лёгка, на ўсе грудзі.
2. Пазелянеў, не пазнаць яго, прыбраліся, зялёныя касынкі, таполі, вольхі, павыстаўлялі, кволыя ліпкія лісточкі.
3. За альшанікам, звонка пералівалася, многа чаромхі, з усёй акругі, паспелі зляцецца.
4. Усеяна зорчкамі, як усё роўна насыпалі, з высокага неба, цвілі.

Растлумачце правапіс выдзеленых літар.

Якой часцінай мовы з'яўляецца выдзеленае слова? Вызначце яго род.

Рм 165. Письмова перакажыце тэкст з практыкавання 162.